

Hyvää ikää Lohjalla

Suunnitelma ikääntyneiden hyvinvoinnin tukemiseksi 2019-2022

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Lohjan johtamisjärjestelmä ja kaupunkistrategia huomioi ikääntyneet	4
3 Lohjalaisten ikääntyneiden hyvinvoinnin tila ja lohjalaisten ikääntyneiden näkemyksiä hyvinvoinnistaan	6
3.1 Lohjalaiset ikääntyneet ovat yhä terveempiä ja toimintakykyisempiä.....	6
3.2 Lohjalaisten ikääntyneiden ja heidän läheistensä näkemyksiä ikääntyneen väestön hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä	8
4 Tavoitteet ja toimenpiteet lohjalaisten ikääntyneiden hyvinvoinnin tukemiseksi	10

Hyväksytty Lohjan kunnanvaltuustossa x.x.2019

1 Johdanto

Ikääntyneiden lohjalaisten määrä kasvaa lähivuosina merkittävästi. Ikääntyneet ovat kuntamme elinvoimaisuuden ehto ja merkittävä voimavara hyvinvoinnin tuottajana.

Tämän suunnitelman ja konkreettisten linjausten laatimiseen on osallistunut monialainen työryhmä, jossa on edustus sosiaali- ja terveystalokunnasta sekä palvelutuotanto- ja vetovoimalautakunnasta. Lisäksi työryhmään on kutsuttu edustus vanhusneuvostosta. Työryhmän virkamiesedustus koostuu ikääntyneiden palveluiden palvelualueen johdosta. Työryhmä on kuullut suunnitelman laatimiseksi monipuolisesti kaupunkiorganisaation eri viranhaltijoita ja heidän näkemyksiään ikääntyneiden hyvinvointiin vaikuttavista asioista toimialueillaan. Linjausten taustalla ovat lohjalaisten ikääntyneiden, vanhusneuvoston, kumppaneiden ja kaupungin toimijoiden tuottamat tiedot siitä, mikä on tärkeää, että Lohjalla voi ikääntyneenä elää hyvää elämää.

Tämä suunnitelma on Lain ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista eli vanhuspalvelulain (980/2012) 5 §:n mukainen suunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi Lohjalla vuosille 2019-2022.

Kunnan on lain mukaan laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnitelmassa arvioidaan ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tila sekä määritellään tavoitteet, toimenpiteet ja voimavarat ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi ja palvelujen kehittämiseksi sekä nimetään eri toimialojen väliset vastuut toimenpiteiden toteuttamisessa. Lisäksi määritellään, miten kunta toteuttaa yhteistyötä kunnan eri toimialojen, julkisten tahojen, yritysten ja järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Lain mukaan suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelman hyväksyy kunnanvaltuusto ja se on tarkistettava valtuustokausittain. Suunnitelma on osa kuntastrategiaa ja kunnan muuta strategista johtamista. Kunnan on otettava suunnitelma huomioon valmisteltaessa ikääntyneen väestön asemaan ja iäkkäiden henkilöiden tarvitsemiin palveluihin vaikuttavaa kunnan päätöksentekoa ja kuntalaissa tarkoitettua talousarviota ja -suunnitelmaa¹.

Tämä suunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi pohjautuu Lohjan kaupunkistrategiaan ja arvoihin ja se huomioi kaupungin hyvinvointikertomuksen, joka on laadittu vuosille 2018-2021. Lohjan kaupungin ikääntyneiden palveluissa on laadittu erikseen Ikääntyneiden palvelualueen kehittämisohjelma 2018-2025 sekä Laatukäsikirja. Lisäksi laaditaan vuosittain Ikääntyneiden palvelujen riittävyyden ja laadun arviointi. Ne toimivat omina dokumentteinaan tämän suunnitelman lisäksi ohjaten ikääntyneiden palveluiden tavoitteita, toimintaa ja sisältöjä. Ikääntyneiden palveluita ohjaa myös sosiaali- ja terveysministeriön suositukset, kuten Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017-2019.²

Aluksi tässä suunnitelmassa esitellään Lohjan kaupungin organisaatorakennetta ja tuodaan esiin suunnitelmaan vaikuttavat arvot ja kaupunkistrategia. Suunnitelman toisessa kappaleessa arvioidaan lohjalaisten ikääntyneiden hyvinvoinnin tilaa ja esitellään lohjalaisten ikääntyneiden näkemyksiä omasta hyvinvoinnistaan ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Kolmannessa kappaleessa määritellään tavoitteet ja toimenpiteet lohjalaisten ikääntyneiden hyvinvoinnin tukemiseksi.

¹ Vanhuspalvelulaki 980/2012

² Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto 2017. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017-2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6.

2 Lohjan johtamisjärjestelmä ja kaupunkistrategia huomioi ikääntyneet

Lohjan kaupungin päätöksenteossa ylintä valtaa käyttää vaaleilla valittu kaupunginvaltuusto, joka vastaa kunnan toiminnasta ja taloudesta. Valtuusto asettaa kaupunginhallituksen ja tarkastuslautakunnan. Kaupunginvaltuusto asettaa kaupunginhallituksen alaiset lautakunnat, joita Lohjalla ovat; Palvelutuotantolautakunta, Vetovoimalautakunta, Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta sekä Sosiaali- ja terveyslautakunta jaostoineen.³ Monet ikääntyneet ovat aktiivisesti mukana päätöksenteossa toimielimissä ja kaupunginhallituksen alaisuudessa toimivassa vanhusneuvostossa.

Kaupunkiorganisaatio rakentuu kahdesta toimialasta: Elinvoima ja Hyvinvointi. Elinvoima-toimiala jakautuu neljään tulosalueeseen, joita ovat Konsernihallinto, Palvelutuotanto, Kaupunkikehitys ja

Kaupunkisisällöt -tulosalueet. Nämä tulosalueet sisältävät muun muassa yleiset henkilöstö- ja hallintopalvelut, kaavoituksen ja kiinteistöpalvelut, liikenneväylät, puistot- ja viheralueet sekä kulttuuri- ja kirjastopalvelut. Hyvinvointi-toimiala koostuu Lasten, nuorten ja perheiden, Työikäisten ja Ikääntyneiden palvelualueista. Nämä palvelualueet sisältävät muun muassa eri ikäisten lasten ja perheiden peruspalvelut sekä sosiaali- ja erityispalvelut, terveydenhuollon peruspalvelut, työikäisten sosiaali- ja erityispalvelut, ikääntyneiden kuntoutuksen ja hoivan sekä kotona asumisen tuen sekä neuvonnan ja palveluohjauksen.⁴

Lohjan kaupungin visio on olla Suomen mielenkiintoisin ja kehittyvin kaupunki. Kaupungin arvot ovat avoimuus, asukaslähtöisyys, rohkeus ja vastuullisuus. Arvot ja kaupunkistrategia ohjaavat kaikkea toimintaa kaupungin toimialoilla.⁵

Lohjan kaupunkistrategian kärkitavoitteet ovat:

1. Elinvoimainen Lohja
2. Hyvinvoiva Lohja
3. Asukkaiden Lohja

Hyvinvoinnin edistäminen korostuu Kuntalaissa (410/2015), jonka mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia.⁶ Terveystietolain (1326/2010) mukaan kunnan on seurattava asukkaidensa hyvinvoinnin tilaa sekä siihen vaikuttavia tekijöitä.⁷

Hyvinvointi voidaan määritellä seuraavasti: Hyvinvointi on ihmisen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, emotionaalista ja hengellistä hyvää oloa. Se on ihmisen itsensä, hänelle läheisten ihmisten sekä yhteiskuntapolitiikan, palvelujärjestelmän toiminnan ja lähiympäristön tulosta.

³ Lohjan kaupungin hallintosääntö 2018

⁴ <https://www.lohja.fi/kaupunki-ja-hallinto/lohjan-kaupunki/organisaatio/>

⁵ Lohjan kaupunkistrategia 2017-2025

⁶ Kuntalaki 410/2015 §1

⁷ Terveystietolaki 1326/2010 §12

Hyvinvoinnin kokemus koostuu jokaisen itselleen tärkeiksi kokemista asioista.

Hyvinvointi merkitsee erilaisia asioita ihmisille elämänkaaren eri vaiheissa.⁸

Lohjan kaupungin Hyvinvointikertomus 2018-2021 määrittelee hyvinvointitavoitteet seuraavasti:

- ✓ Lohjalaiset ovat onnellisia ja tyytyväisiä
- ✓ Palvelut ovat toimivia ja asukaslähtöisiä
- ✓ Yhteisöllisyyden lisääminen
- ✓ Yhä useampi noudattaa terveyttä edistäviä elintapoja
- ✓ Työikäisten ja työpaikkojen määrä kasvaa
- ✓ Lohjalla on monipuoliset tapahtumat ja vapaa-ajan palvelut
- ✓ Puhdas ympäristö ja laadukas infrastruktuuri

Huolimatta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvästä epävarmuudesta, kunnan tehtävä on kuitenkin edelleen voimassaolevan lainsäädännön puitteissa edistää iäkkäiden asukkaidensa hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä. Siihen tarjoavat keinoja kunnan kulttuuriin, elinvoimaisuuteen ja elinympäristöihin sekä paikallisidentiteettiin ja demokratiaan liittyvät tehtävät. Ikäystävällisessä kunnassa iäkkäät asukkaat voivat luoda itselleen hyvän, itsenäisen ja omannäköisen elämän. Ikäystävällisen kunnan muistilista kuntapäättäjäille on esitetty suunnitelman liitteenä 1.⁹

Hyvää ikää Lohjalla - Suunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi keskittyy ikääntyneiden, yli 65-vuotiaiden lohjalaisten hyvinvoinnin tukemiseksi määriteltuihin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukeminen on kaikkien yhteinen tehtävä. Suunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi perustuu Lohjan kaupungin arvoihin, strategiaan tavoitteisiin ja se peilaa koko kaupungille asetettuja hyvinvointitavoitteita. Arvoja ja strategisia kärkitavoitteita peilataan tässä suunnitelmassa ajatuksella;

Ikäystävällinen Lohja on Elinvoimainen

Ikäystävällinen Lohja on Hyvinvoiva

Ikääntyneiden Asukkaiden Lohja

⁸ Perttilä K, Orre S, Koskinen S, Rimpelä M. 2010. Kuntien hyvinvointikertomus -hankkeen asiantuntijoiden työryhmä. Hyvinvoinnin määritelmä hyväksyttiin kyseisen työryhmän kokouksessa. Kunnan hyvinvointijohtamisen diapankki: <https://www.innokyla.fi/>

documents/784776/31f0afb2-6eb3-4f29-9a4f-b30e9157b103.

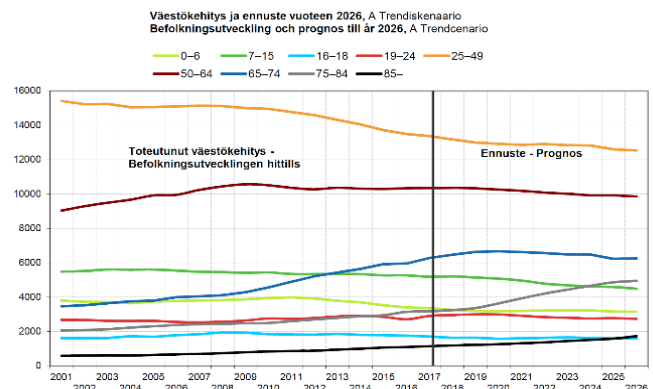
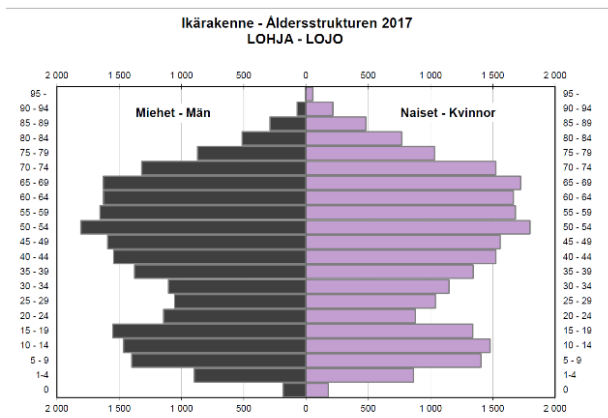
⁹ <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/toimivat-vanhuspalvelut/kunta-edistaa-iakkaiden-hyvinvointia>

3 Lohjalaisten ikääntyneiden hyvinvoinnin tila ja lohjalaisten ikääntyneiden näkemyksiä hyvinvoinnistaan

3.1. Lohjalaiset ikääntyneet ovat yhä terveempiä ja toimintakykyisempiä

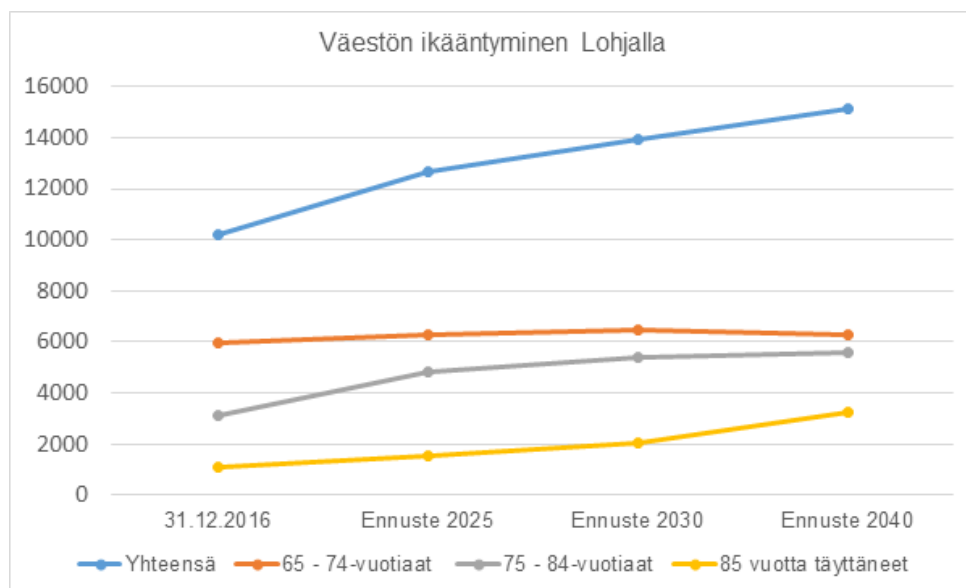
Lohjalla asui vuonna 2017 yhteensä 46 785 asukasta, joista noin 10 500 asukasta oli iältään yli 65-vuotias. Tällä hetkellä noin viidesosa lohjalaisista on eläkeiässä tai sen

kynnyksellä. Väestökehitysennusteen mukaan vuoteen 2026 mennessä ikääntyneen väestön osuus kasvaa edelleen verrattaessa nuorempiin ikäpolviin.¹⁰

Ennusteiden mukaan vuoteen 2040 mennessä yli 65-vuotiaita on yli 15 000

asukasta eli joka kolmas lohjalainen on eläkeikäinen.

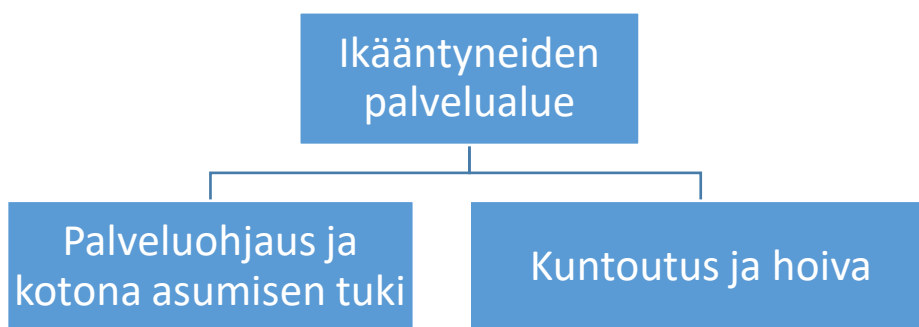
¹⁰ Lohjan väestöennustemalli Venni, 2.5.2017

Lohjalla vuosittain toteutettu hyvinvointikysely kunakin vuonna 80- ja 85-vuotta täyttävälle henkilölle, jotka eivät ole säännöllisten ikääntyneiden palveluiden (kotihoiton, omaishoidon tuen tai palveluasumisen) piirissä, osoittaa ikääntyneiden kokevan elämäntilanteensa hyvänä tai melko hyvänä. Hyvinvointiin liittyviä huolia koettiin kyselyn vastausten perusteella omasta tai läheisen terveydentilasta, toiminta- ja liikkumiskyvystä sekä taloudellisista asioista.

Hyvinvointikyselyssä selvitetään monipuolisesti ikääntyneiden toimintakykyä. Valtaosalla vastaajia toimintakyky on

suhteellisen hyvä, kun arvioidaan päivittäisistä askareissa selviytymistä. Sen sijaan useammalle vastaajalle tuotti jonkin verran haasteita esimerkiksi pitemmän matkan käveleminen. Joillekin myös sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen on hieman tai kohtalaisen vaikeaa.

Huolimatta siitä, että kyselyyn osallistuneet eivät olleet säännöllisten ikääntyneiden palveluiden asiakkaita, yli puolet käytti yksityisiä siivouspalveluja ja kolmasosa asiointi- tai kauppapalvelua ja noin 15 % vastaajista myös piha- ja remonttipalveluja.¹¹

Lohjan kaupungin Ikääntyneiden palvelut koostuvat Palveluohjauksen ja kotona asumisen tuen sekä Kuntoutuksen ja hoivan kokonaisuuksista. Lohjan ikääntyneiden palveluiden palvelurakenne on noudattanut viime vuosina melko onnistuneesti Sosiaali- ja terveysministeriön laatusuosituksia. Kotona asuvia 75 vuotta täyttäneitä oli vuonna 2016 yli 91 % (tavoitetaso 91-92 %) vastaavan ikäisestä väestöstä. Vuonna 2017 säännöllisen kotihoidon piirissä oli 7,8 % ja omaishoidontuen piirissä 4,7 % vastaavan ikäisistä, 75 vuotta täyttäneistä.

Ikääntyneiden palveluja kehitettäessä on otettu käyttöön kotona asumista tukevaa teknologiaa soveltuvin osin, mm. kotihoidon

etäpalvelua puhelinavusteisesti ja lääkeannostelijapalvelu. Parhaimmillaan teknologiset ratkaisut ovat vahvistaneet asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja kotona pärjäämistä mm. vaikuttamalla kotihoidon palvelutarpeeseen ja käyntiaikoihin. Kuntouttavat palvelut kotona, lyhytaikaisjaksolla ja osastoilla tukevat kotona selviytymistä.

Ikääntyneiden asumispalvelujen rakennetta on kehitetty lisäämällä tavallisen palveluasumisen osuutta ja kehittämällä tuettua asumista ja ikääntyneiden perhehoitoa osaksi palveluvalikoimaa. Tehostetussa palveluasumisessa oli 6,9 % vastaavan ikäisestä yli 75-vuotiaasta väestöstä.¹²

¹¹ Lohja - läkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen riittävyys ja laatu 2017

¹² Lohja - läkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen riittävyys ja laatu 2017

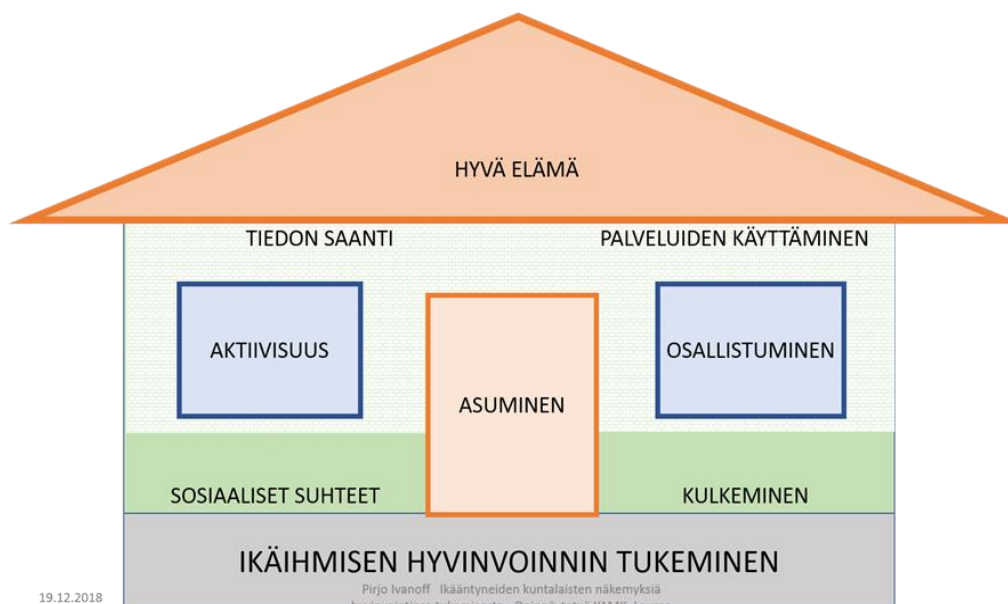
3.2 Lohjalaisten ikääntyneiden ja heidän läheistensä näkemyksiä ikääntyneen väestön hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä

Ikääntyneiden ja heidän läheistensä näkemyksiä hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä kartoitettiin syksyn 2018 aikana Apuomena ry:n Seniorikahviloissa Virkkalassa, Mäntynummella, Ojamolla, Pusulassa, Nummella ja Sammatissa. Lisäksi aiheesta pidettiin kävijägallup Palvelutori-päivässä, ja keskustelutilaisuus Karjalohjalla ja Hiidenseudun Omaiset ja Läheiset ry:n tilaisuudessa. Näissä hyvinvointiteemaisissa keskustelutilaisuuksissa tavoitettiin yhteensä noin 200 lohjalaista pääosin ikääntynyttä henkilöä. Keskustelutilaisuuksissa kartoitettiin ikääntyneiden näkemyksiä hyvinvoinnista asumiseen ja ympäristöön, neuvontaan ja ohjaukseen, palveluihin, oman ja toisten hyvinvoinnin tukemiseen, aktiiviseen arkeen ja tulevaisuuden ikäihminen-mistä hyvinvointia aihepiireihin.

Lisäksi tehtiin Webropol –kyselyt suomeksi ja ruotsiksi ikääntyneiden hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Kyselyillä tavoitettiin noin kolmekymmentä vastaajaa. Kyselyn

perusteella vastaajat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä omiin asuinolosuhteisiinsa, mutta kokivat jonkin verran haasteita kodin esteettömyydessä. Julkinen liikenne ja palveluliikenne koettiin puutteellisiksi. Hyvinvoinnin kannalta merkityksellisimmiksi koettiin kaupalliset palvelut, terveystalvelut ja liikunta- ja kulttuuripalvelut. Hyvinvointiin merkittävästi vaikuttavina asioina koettiin sosiaaliset suhteet perheeseen ja ystäviin.

Kuudesta seniorikahvilatilaisuudesta kerätystä aineistosta ja erillisestä teemahaastattelusta tehtiin syksyn 2018 aikana opiskelijan opinnäytetyö, jonka tuloksia oli osin hyödynnettävissä tätä suunnitelmaa laadittaessa. Opiskelijan opinnäytetyön tuloksena laatima kooste kuvaa lohjalaisten ikäihmisten hyvinvoinnin tukemiseen vaikuttavia tekijöitä, joista ikääntyneen hyvä elämä muodostuu.

Seuraavassa taulukossa on esitetty kooste ikääntyneiden itsensä, heidän läheistensä ja kuntalaisten keskustelutilaisuuksissa ja

kyselyissä esiin tuomista näkemyksistä ja kehittämisehdotuksista aihealueittain.

Asuminen ja ympäristö	• Lohjan luonto luo hyvinvointia • Ympäristön viihtyisyys ja turvallisuus koetaan hyväksi, mutta se aiheuttaa myös huolta esimerkiksi siisteyden suhteen • Katujen kunnossapito koetaan puutteelliseksi ja liikenneväylät osin esteellisiksi, pyöräilyreitit koetaan pääsääntöisesti hyväksi, mutta keskustan alue turvattomaksi pyöräillä • Omassa kodissa halutaan asua mahdollisimman pitkään
Neuvonta ja ohjaus	• Ikäohje on hyvä ja tarpeellinen neuvonta- ja ohjauspalvelu, johon toivotaan alueellisesti kiertävän palvelun kehittämistä • Tietoa on paljon olemassa, mutta se on välillä vaikeaa tavoittaa • Kaupungin www-sivut koetaan haasteellisiksi käyttää • Tiedonkulku eri tahojen välillä ei aina toimi
Palvelut	• Ikäohje, päivätoiminta ja kotiutustiimi koetaan tuttuina ja hyvinä sote-palveluina • Huoli lähipalveluiden (mkl. kaupalliset palvelut) kaikkoomisesta • Huoli sote-palveluiden riittävydestä ja laadusta, huoli myös oman alueen yksiköiden säilymisestä • Asioiden hoitoon tarvitaan tukea sekä ennakoivia kyselyitä ja neuvontaa, palvelumuotona esimerkiksi oma ikähoitaja-palvelu
Oman ja toisten hyvinvoinnin tukeminen	• Ikäohje, päivätoiminta ja kotiutustiimi koetaan tuttuina ja hyvinä sote-palveluina • Huoli lähipalveluiden (mkl. kaupalliset palvelut) kaikkoomisesta • Huoli sote-palveluiden riittävydestä ja laadusta, huoli myös oman alueen yksiköiden säilymisestä • Asioiden hoitoon tarvitaan tukea sekä ennakoivia kyselyitä ja neuvontaa, palvelumuotona esimerkiksi oma ikähoitaja-palvelu
Liikenne	• Kokemuksena, ettei julkinen liikenne toimi eri alueilta palvelujen ääreen • Palveluliikenne ei kohtaa asiakkaiden tarpeita • Haasteita myös Kela-kuljetuksissa eri alueilla • Omalla autolla pääsee, huolena oma toimintakyky ja mahdollinen ajokortittomuus vanhempana
Aktiivinen arki	• Puutarhan hoito, luonto, sienestys ja marjastus tuovat hyvinvointia • Harrastustoiminta tuo hyvinvointia • Kulttuuri ja liikuntapalvelut kiitettäviä Lohjalla • Perhe ja muu lähiyhteisö voimavarana
Tulevaisuuden ikäihminen - mistä hyvinvointia?	• Omatoimisuus ja sen ylläpito mahdollisimman pitkälle • Ikäihmisiä arvostava ilmapiiri, ikäihmiset yhteiskunnan voimavarana • Vapaaehtoistoiminnan rooli korostuu tulevaisuudessa • Hyvinvointi perustuu tulevaisuudessa yhteisöllisesti kanssaihminen tukeen • Digiosaamisen lisääntyminen ikäihmisillä tarpeen

4 Tavoitteet ja toimenpiteet lohjalaisten ikääntyneiden hyvinvoinnin tukemiseksi

Esittelemme tässä tavoitteet lohjalaisten ikääntyneiden hyvinvoinnin tukemiseksi vuosille 2019-2022, joita on tarkennettu liitteeseen 2. Tavoitteet on johdettu neljään päälinjaukseen, joiden läpi kulkee Lohjan

kaupunkistrategian kärkiteemat lisättynä ikäystävällisyyden linjauksella. Tavoitteiden toteutumisen arviointi toteutetaan vuosittain hyvinvointikertomuksen yhteydessä.

LINJAUS:

EDISTÄMME IKÄÄNTYNEIDEN KOTONA ASUMISEN JA LIIKKUMISEN MAHDOLLISUUKSIA

Luonto ja ympäristöarvot korostuvat Lohjan hyvinvointitekijöinä. Lohjan ainutlaatuinen ja monipuolinen luontoympäristö järvineen antaa hyvinvointia kaikenikäisille kuntalaisille. Iäkkäiden myönteisten luontokokemusten mahdollistamiseksi luontoreittien ja

liikkumisväylien kuntoon ja turvallisuuteen tulee kiinnittää huomiota.

Lohjalaisista ikääntyneistä valtaosa haluaa ja pystyy asumaan omassa kodissaan mahdollisimman pitkään. Kotona asumisen mahdollistaa koettu terveys ja toimintakyky,

toimivat lähipalvelut ja toimiva lähiverkosto. Myöhemmän iän vaiheessa ja toimintakyvyn mahdollisesti laskeessa kotiin tuotettavat palvelut, kuten turvapuhelin ja kotihoito ja kauppapalvelut antavat lisää mahdollisuuksia asua omassa kodissa. Tällöin korostuu oman kodin esteettömyys ja riittävät apuvälineet.

Liikkumisen mahdollisuudet ovat oleellinen osa kotona asumisen mahdollistamista. Lohjalla koetaan parantamisen varaa julkisen liikenteen yhteyksissä sekä kantakaupungin, että etenkin taajama-alueiden keskuksista esimerkiksi terveystalujen ja kaupallisten

palveluiden äärelle. Esteettömän asumisen ja elinympäristön synty on monen tekijän summa. Ratkaisevia ovat maankäyttöön, kaavoitukseen, rakentamiseen, asumiseen ja joukkoliikenteeseen liittyvät päätökset ja teot. Samalla ehkäistään ikäihmisten säännöllisten ja pitkäaikaisten sosiaali- ja terveystalujen tarvetta. Uudisrakentamisessa on jo huomioitu, että esteettömäksi suunnitellun ympäristön toteuttaminen ei tule merkittävästi kalliimmaksi ja se säästää myöhemmin kustannuksia, kun ei tarvita erillisiä korjaustoimia.

Ikäystävällisessä asumisympäristössä on huomioitu:

- esteettömyys, turvallisuus ja viihtyisyys asuntojen ja asuinympäristöjen suunnittelun ensivaiheista asti
- iäkkäiden omat kokemukset, näkemykset, toiveet ja tarpeet suunnittelussa ja toteutuksessa
- iäkäs liikkuja ympäristön ylläpitämisessä (esimerkiksi kulkureitit on valaistu ja niiden varrelle on sijoitettu penkkejä)
- tarve uusille, yhteisöllisille ja asukaslähtöisille asumisen ratkaisuille
- teknologian mahdollisuudet kotona asuvan ikäihmisen tukemisessa¹³

Tavoitteet:

- ✓ Ikääntyneillä tulee olla mahdollisuus asua omassa kodissa mahdollisimman pitkään. Asuntokannan tulee olla esteetön, jotta mahdollisimman itsenäinen elämä omassa kodissa mahdollistuu (esimerkiksi hissit, wc-tilat, peseytymistilat). Korjausrakentamisen mahdollisuudet on huomioitava.
- ✓ Ikääntyneiden asumista suunniteltaessa huomioidaan jo olemassa olevat palvelut ja niiden saavutettavuus, asuinympäristön tulee olla esteetön ja toimintakykyisyyttä tukeva. Kehitetään uudenlaisia asumisratkaisuja, jotka tukevat monisukupolvisuutta ja yhteisöllisyyttä, ei rakenneta vain tietyille erityisryhmille vaan huomioidaan asuntokannassa elämäntapa ja joustavuus.
- ✓ Huomioidaan esteettömät jalankulku- ja pyöräilyreitit eri alueilla, sisältäen riittävät levähdyspaikat, penkit ja valaistuksen.
- ✓ Julkisen liikenteen suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon ikäihmisiä palvelevat reitti- ja aikatauluratkaisut. Palveluliikennettä kehitetään palvelemaan ikääntyneiden tarpeita alueelliset erityispiirteet huomioiden. Liikennetarkaisujen tulee mahdollistaa palveluiden saavutettavuus esteettömästi.

¹³ <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/toimivat-vanhuspalvelut/kunta-edistaa-iaakkaiden-hyvinvointia#Esteett%C3%B6myys>

LINJAUS:

LISÄÄMME IKÄÄNTYNEIDEN OSALLISTUMISMAHDOLLISUUKSIA JA TUEMME AKTIIVISTA ARKEA JA LÄHIYHTEISÖN TOIMINTAMAHDOLLISUUKSIA

Lohjan vahvuutena on monipuoliset kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntapalvelut. Lohjalla on vahva järjestötoimijoiden ja aktiivisten vapaaehtoistoimijoiden kenttä. Mielekäs tekeminen ja yhteisöllisyys tukevat ikääntyneiden hyvinvointia. Osa ikääntyneistä on aktiivisia sekä omasta hyvinvoinnista huolehtimisessa, että järjestö- ja vapaaehtoistoinijoina toisten hyvinvoinnin lisääjinä. Etenkin juuri eläkkeelle jäävistä

ihmisistä moni haluaa tehdä vapaaehtoistyötä. Monet, itsekkin jo ikääntyvät omaishoitajat, tekevät arvokasta työtä läheisensä hyvinvoinnin mahdollistamiseksi. Hyvinvoivassa kunnassa myös iäkkäille on mahdollisuuksia osallistua yhteisön elämään ja ylläpitää sosiaalisia suhteitaan. Osallisuuden tunne ehkäisee yksinäisyyden kokemuksia ja vahvistaa mielen hyvinvointia.

Ikäystävällinen ja elinvoimainen kunta:

- järjestää asukkaille tiloja ja tapoja tehdä yhdessä ja kohdata toisiaan
- luo kansalaisjärjestöille hyvät edellytykset toimia alueella
- tarjoaa iäkkäille mahdollisuuksia opiskella, liikkua ja harrastaa kulttuuria
- kuulee iäkkäitä kunnallisessa päätöksenteossa, niin kunnanvaltuustossa kuin vanhusneuvostossa
- ottaa huomioon päätösten vaikutukset ikäihmisiin.¹⁴

Tavoitteet:

- ✓ Monipuolinen kulttuuri-, liikunta- ja yhdistystoiminta ovat ikääntyneiden saavutettavissa ja he osallistuvat aktiivisesti toimintaan. Toiminnan järjestämisessä otetaan huomioon ikääntyneiden erityistarpeet, esimerkiksi saavutettavuus ja esteettömyys.
- ✓ Varmistetaan lähiyhteisön, vapaaehtoisten ja järjestöjen/yhdistysten edellytykset toimia ikääntyneen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukemiseksi ja aktiivisen arjen mahdollistamiseksi. Lohjan kaupunki koordinoi vapaaehtoistyön eri toimijoiden yhteistyötä. Toimijoina ovat yhdistykset ja järjestöt, seurakunnat, yritykset, kaupungin eri toimialat ja aluetoimikunnat.
- ✓ Ikääntyneiden motivaatio ja mahdollisuudet oman hyvinvointinsa edistämiseen lisääntyvät, mm. liikuntatottumusten ja liikuntamahdollisuuksien lisäämisen kautta.

¹⁴ <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/toimivat-vanhuspalvelut/kunta-edistaa-iakkaiden-hyvinvointia#Esteett%C3%B6myys>

LINJAUS:

TOTEUTAMME OIKEA-AIKAISTA JA IKÄÄNTYNEET TAVOITTAVAA VIESTINTÄÄ, NEUVONTAA JA OHJAUSTA

Lohjalaiset ikääntyneet kokevat arjen haasteita muun muassa sopivan muotoisen tiedon löytymisessä esimerkiksi kaupungin palveluista tai esimerkiksi julkisen liikenteen aikatauluista. Moni ikääntyvä käyttää tietokonetta ja nettipalveluita sujuvasti, mutta usea kaipaa tähän apua ja tukea. Osalla ei ole mahdollisuutta tai halua sähköisten palveluiden käyttöön. Ikääntyneillä tulee olla mahdollisuus omanlaiseen, itselleen

soveltuvaan tiedon saamiseen. Neuvontaa ja ohjausta on tärkeää tarjota puhelimitse sekä jalkautuvina palveluina. Edelleen on tärkeää, että tietoa on tarjolla myös paperisena versiona. Ikäihmisten omia osallistumisen mahdollisuuksia tiedon ja neuvonnan suhteen tulee vahvistaa riittäväällä digineuvonnalla. Ennakoiva ja oikea-aikainen neuvonta ja ohjaus vaikuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon menokehitystä hillitsevästi.

Neuvonnan, ohjauksen ja viestinnän parantamisella:

- Lisätään ikääntyneiden tiedonsaantimahdollisuuksia esimerkiksi olemassa olevista palveluista ja toiminnasta
- helpotetaan yhteydenottoa
- tehdään palveluprosessi joustavammaksi
- hillitään sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannusten kasvua¹⁵

Tavoitteet:

- ✓ Viestintä, neuvonta ja ohjaus tavoittavat ikääntyneet ja heidän läheisensä. Itsenäinen tiedon löytäminen on helppoa.
- ✓ Neuvontaa ja ohjausta on saatavilla eri alueilla jalkautuvina palveluina oikea-aikaisesti ja joustavasti. Ikääntyneet saavat tarvittaessa henkilökohtaista neuvontaa ja ohjausta helposti.
- ✓ Ikääntyneet ovat yhteistyössä kehittämässä viestintää esimerkiksi asiakasraadeissa. Ikääntyneiden osaaminen sähköisten palveluiden käytössä lisääntyy ja paranee.

¹⁵ <https://thl.fi/en/web/ikaantyminen/toimivat-vanhuspalvelut/keskitetty-neuvonta-ja-asiakasohjaus>

LINJAUS:

TUOTAMME IKÄÄNTYNEIDEN OMIA VOIMAVAROJA JA TOIMINTAKYKYÄ TUKEVIA PALVELUJA. IKÄÄNTYNEIDEN PALVELUT OVAT OIKEIN MITOITETTUJA, OIKEA-AIKAISIA JA LAADUKKAITA.

Suurin osa iäkkäiden ihmisten käyttämistä palveluista on muita kuin sosiaali- ja terveyspalveluja. Lohjalaiset ovat monilta osin tyytyväisiä Lohjan palvelutarjontaan etenkin keskusta-alueella. Taajamissa ollaan kuitenkin huolissaan peruspalveluiden kuten kauppa- ja pankkipalveluiden kaikkoomisesta kaupungin keskustaan. Huolta korostaa toimivien liikenneyhteyksien puuttuminen. Kaupungin tulee luoda yrityksille ja järjestöille suotuisat toimintaedellytykset toimia eri tavoin eri alueilla. Palvelut voivat tulla lähelle monin tavoin. Ne voivat sijaita fyysisesti lähellä, liikkua asiakkaan luokse tai olla sähköisinä paikasta riippumattomia.

Lohjalla ollaan pääsääntöisesti tyytyväisiä myös ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalveluihin ja niiden laajuuteen ja muotoon. Huolta aiheuttaa kuitenkin tulevaisuudessa palveluiden keskittyminen keskusta-alueelle, palvelurakenteen ja henkilöstön riittävyys ikääntyneiden väestöosuuden kasvaessa. Ikääntyneiden antamassa palautteessa toivotaan päättäjien kuuntelevan ikääntyneiden omia näkemyksiä ja kokemuksia palveluista ja palvelurakenteesta.

Kunta vaikuttaa merkittävästi siihen:

- mitä palveluja kunnassa on tarjolla
- kuinka lähellä iäkkäitä kuntalaisia ne sijaitsevat
- kuinka saavutettavissa palvelut ovat
- kuinka selkeä ja toimiva kokonaisuus palveluista muodostuu.¹⁶

Tavoitteet:

- ✓ Kehitetään kaupungin eri alueiden palveluiden monimuotoisuutta ja ikääntyneiden kuntalaisten liikkumisen mahdollisuuksia palveluiden äärelle.
- ✓ Kehitetään palvelurakenteita vastaamaan monimuotoisia palveluntarpeita painottaen kotona asumisen mahdollistavia ratkaisuja. Kehitetään ennakoivia ja toimintakykyä tukevia palveluita yksinäisyyden ehkäisemiseksi ja toimintakyvyn tukemiseksi.
- ✓ Tuetaan ikääntyneiden valinnanvapautta monipuolisella, laadukkaalla ja kustannustehokkaalla palveluvalikoimalla huomioiden eri alueiden erityispiirteet.
- ✓ Varmistetaan ikääntyneiden ja heidän omaistensa osallisuus palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä.

¹⁶ <https://thl.fi/fi/web/ikaantyminen/toimivat-vanhuspalvelut/kunta-edistaa-iakkaiden-hyvinvointia#Esteett%C3%B6myys>

Kuntapäätäjä

Näin luot ikäystävällisen kunnan

www.thl.fi/ikaantyminen

Palvelut lähelle ikäihmisiä

Huolehdi, että palveluita on ja että ne

- ✓ ovat lähellä ikäihmistä
- ✓ ovat saavutettavissa
- ✓ muodostavat toimivan kokonaisuuden.

Suurin osa iäkkäiden ihmisten käyttämistä palveluista on muita kuin sosiaali- ja terveyspalveluja.

Asunnot ja ympäristöt esteettömiksi

Selvitä, mitä iäkkäät toivovat ja tarvitsevat.

Huomioi esteettömyys suunnittelun alusta asti.

Ylläpidä ympäristöä iäkäs liikkuja mielessä pitäen.

Tue yhteisöllisten asumisen ratkaisujen syntymistä.

Kunta vireäksi ja yhteisölliseksi

Varmista, että

asukkailla on tilat ja tavat kohdata

iäkkäillä on mahdollisuus harrastaa ja opiskella.

kansalaisjärjestöillä on edellytykset toimia.

Kun teet päätöksiä

kuuntele iäkkäitä

huomioi vaikutukset ikäihmisiin.

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

TEEMA 1: ASUMINEN, ASUINYMPÄRISTÖ JA LIIKENNE

LINJAUS: EDISTÄMME IKÄÄNTYNEIDEN KOTONA ASUMISEN ja LIIKKUMISEN MAHDOLLISUUKSIA

TAVOITE	TOIMENPIDE	VASTUU	AIKATAULU
Ikääntyneillä tulee olla mahdollisuus asua omassa kodissa mahdollisimman pitkään.	Kotiin vietävien palveluiden, kuten perhehoidon kehittäminen Tuetaan kotona asumista uusilla teknologisilla ratkaisulla ja apuvälineillä	Hyvinvointi-toimiala Hyvinvointi-toimiala	Jatkuvaa Perhehoito kevät 2019 Jatkuvaa
Asuntokannan tulee olla esteetön, jotta mahdollisimman itsenäinen elämä omassa kodissa mahdollistuu (hissit, wc-tilat, kph yms.). Korjausrakentamisen mahdollisuudet huomioitava.	Asunnon muutostyöt Esteettömän korjausrakentamisen suunnitelma/kartoitus	Hyvinvointi-toimiala, Elinvoima-toimiala soveltuvien osin	Jatkuvaa
Ikääntyneiden asumista suunniteltaessa huomioidaan jo olemassa olevat palvelut ja niiden saavutettavuus, asuin ympäristön tulee olla esteetön ja toimintakykyisyyttä tukeva	Huomioidaan ikäystävällinen rakennustapa, esteettömyyden huomiointi lupakäytännöissä	Elinvoima-toimiala	Jatkuvaa
Uudenlaiset asumisratkaisut, jotka tukevat monisukupolvisuutta ja yhteisöllisyyttä, ei rakenneta vain tietyille erityisryhmille vaan huomioidaan asuntokannassa elämäntapa ja joustavuus.	Asuntomessut malliesimerkkinä Asuntokaavoitus ikäystävälliseksi	Elinvoima-toimiala, Hyvinvointi-toimiala soveltuvien osin yhteistyössä	Asuntomessut 2021 Jatkuvaa
Huomioidaan esteettömät jalankulku- ja pyöräilyreitit eri alueilla, sisältäen riittävät levähdyspaikat ja valaistuksen.	Katuverkoston tarkistaminen esteettömyyden suhteen kokemusasiantuntijuutta hyödyntäen	Elinvoima-toimiala, Hyvinvointi-toimiala soveltuvien osin yhteistyössä Elinvoima-toimiala	Jatkuvaa

	Levähdyspenkkien lisääminen paljon käytetyille reiteille		Vuoden 2019 aikana, ylläpito jatkuva
Liikenne- ja ratkaisujen tulee mahdollistaa palveluiden saavutettavuus esteettömästi.	Julkisen liikenteen kehittäminen ikäystävälliseksi ja riittäväksi	Elinvoima-toimiala	Jatkuva
Palveluliikennettä kehitetään palvelemaan ikääntyneiden tarpeita alueelliset erityispiirteet huomioiden.	Palveluliikenteen kehittäminen vastaamaan paremmin käyttäjien tarpeita, kustannusvaikutusten arviointi	Toimialat yhdessä	Vuoden 2019 aikana kehittämisen käynnistäminen
Julkisen liikenteen suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon ikäihmisiä palvelevat reitti- ja aikatauluratkaisut.	Toteutetaan kohdennettu selvitys joukkoliikenteen kehittämistarpeista ja kehitetään joukkoliikennettä huomioiden välilliset kustannussäästöt	Elinvoima-toimiala	Vuoden 2019 aikana
Kehitetään erilaisia liikkumisen muotoja	Seurataan uusia innovaatioita ja kehitetään liikkumisen mahdollisuuksia matalan kynnyksen periaatteella	Toimialat ja yhteistyökumppanit (järjestöt, yritykset) yhdessä	Voimaa vanhuuteen hanke 2019 lähtien-3v.

TEEMA 2: AKTIIVINEN ARKI SEKÄ OMAN JA TOISTEN HYVINVOINNIN LISÄÄMINEN

LINJAUS: LISÄÄMME IKÄÄNTYNEIDEN OSALLISTUMISMAHDOLLISUUKSIA JA TUEMME AKTIIVISTA ARKEA JA LÄHIYHTEISÖN TOIMINTAMAHDOLLISUUKSIA

TAVOITE	TOIMENPIDE	VASTUU	AIKATAULU
Monipuolinen kulttuuri-, liikunta- ja yhdistystoiminta ovat ikääntyneiden saavutettavissa ja he osallistuvat aktiivisesti toimintaan.	Yhdistystoiminnan tukeminen ja uusien yhteistyömuotojen kehittäminen Ikääntyneiden tukeminen liikunta- kulttuuripalveluihin pääsemiseksi ikäystävällisyyden periaattein	Yhteistyössä toimialojen, yhdistysten ja järjestöjen kanssa Toimialat ja muut yhteistyötahot yhdessä	Jatkuva

Toiminnan järjestämisessä otetaan huomioon ikääntyneiden erityistarpeet, esimerkiksi saavutettavuus ja esteettömyys.	Esteettömyydestä ja ikäyställisyydestä tiedottaminen eri tahoille Kaupungin järjestämän toiminnan saavutettavuuden ja esteettömyyden huomiointi, esimerkkinä toimiminen	Toimialat yhdessä Toimialat yhdessä	Jatkuvaa
Kunta koordinoi vapaaehtoistyön eri toimijoiden yhteistyötä. Toimijoina ovat yhdistykset ja järjestöt, seurakunnat, yritykset, kunnan eri toimialat, naapurit, aluetoimikunnat.	Yhteistyöverkoston vahvistaminen ja yhteisten toimintojen rakentaminen Kartoitetaan kaupungin ja eri toimijoiden mahdollisuuksia toimia yhteisissä tiloissa	Hyvinvointi-toimiala Hyvinvointi-toimiala, Elinvoima-toimiala soveltuvin osin, yhteistyötahot	Jatkuvaa
Ikääntyneille on avoimia kohtaamispaikkoja, huomioiden kaupungin eri alueet ja näihin soveltuvat tilaratkaisut.	Monitoimijatalojen hyödyntäminen, kaupungin tilojen hyötykäyttö	Toimialat yhdessä	Jatkuvaa
Ikääntyneiden motivaatio ja mahdollisuudet oman hyvinvointinsa edistämiseen lisääntyvät, mm. liikuntatottumusten ja – mahdollisuuksien lisääminen.	Voimaa vanhuuteen hankkeeseen osallistuminen Ikääntyneiden hyvinvointitietouden lisääminen	Laaja-alainen yhteistyöverkosto (toimialat yhdessä, järjestöt, ikäinstituutti) Hyvinvointi-toimiala	Käynnistyy kevät 2019- 3v. hanke
Varmistetaan lähiyhteisön, vapaaehtoisten ja järjestöjen/yhdistysten edellytykset toimia ikääntyneen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tukemiseksi ja aktiivisen arjen mahdollistamiseksi.	Lisätään eri sukupolvien välistä kanssakäymistä ja tapaamisen mahdollisuuksia. Kehitetään ikääntyneille heidän toiveidensa ja tarpeidensa mukaista toimintaa, huomioiden myös ne ikääntyneet jotka eivät ole yhdistyksissä mukana	Hyvinvointi-toimiala yhteistyössä järjestöjen, yhdistysten, yritysten, oppilaitosten kanssa Hyvinvointi-toimiala yhteistyössä järjestöjen, yhdistysten, yritysten, oppilaitosten kanssa	Jatkuvaa

TEEMA 3: VIESTINTÄ, NEUVONTA JA OHJAUS

LINJAUS: TOTEUTAMME OIKEA-AIKAISTA JA IKÄÄNTYNEET TAVOITTAVAA VIESTINTÄÄ, NEUVONTAA JA OHJAUSTA

TAVOITE	TOIMENPIDE		VASTUU	AIKATAULU
Viestintä, neuvonta ja ohjaus tavoittavat ikääntyneet ja heidän läheisensä. Itsenäinen tiedon löytäminen on helppoa.	Kehitetään viestintää ikäystävällisemmäksi ja saavutettavammaksi		Toimialat yhteistyössä	Jatkuvaa
Viestintä huomioi ikääntyneiden erityistarpeet ja ikääntyneet ovat mukana kehittämässä viestintää.	Viestinnän asiakasraadin kokoaminen Ikäystävällinen viestintä käyttöön		Toimialat ja muut toimijat yhteistyössä Kaikki toimijat	Vuoden 2019 aikana Jatkuvaa
Neuvontaa ja ohjausta on saatavilla eri alueilla jalkautuvina palveluina oikea-aikaisesti ja joustavasti.	Kehitetään palveluohjausta ja neuvontaa edelleen Laajennetaan mahdollisuuksien mukaan jalkautuvaa neuvontaa		Hyvinvointi-toimiala	Jatkuva prosessien kehittäminen, kohdennetusti 2019 aikana
Ikääntyneiden osaaminen sähköisten palveluiden käytössä lisääntyy ja paranee.	Kehitetään yhteistyömalleja digiosaamisen lisäämiseksi		Toimialat yhdessä, yhteistyössä esimerkiksi Hiiden Opiston kanssa	Jatkuvaa
Ikääntyneet saavat tarvittaessa henkilökohtaista neuvontaa ja ohjausta helposti.	Kehitetään neuvonnan ja ohjauksen muotoja ja tavoitettavuutta		Hyvinvointi-toimiala	Jatkuva prosessien kehittäminen, kohdennetusti 2019 aikana

TEEMA 4: PALVELUT

LINJAUS: TUOTAMME IKÄÄNTYNEIDEN OMIA VOIMAVAROJA JA TOIMINTAKYKYÄ TUKEVIA PAVELUJA. IKÄÄNTYNEIDEN PALVELUT OVAT OIKEIN MITOITETTUJA, OIKEA-AIKAISIA JA LAADUKKAITA

TAVOITE	TOIMENPIDE		VASTUU	AIKATAULU
Kehitetään palvelurakenteita vastaamaan monimuotoisia palveluntarpeita painottaen kotona asumisen mahdollistavia ratkaisuja.	Kehitetään perhehoitoa-palvelumuotona. Kehitetään ikäihmisten erilaisia asumismuotoja yhteistyössä yritysten ja yhdistysten kanssa kustannustehokkaasti		Hyvinvointi-toimiala Hyvinvointi-toimiala yhteistyössä eri toimijoiden kanssa	Perhehoidon valmennus 2019 kevät Jatkuvaa
Tuetaan ikääntyneiden valinnanvapautta monipuolisella, laadukkaalla ja kustannustehokkaalla palveluvalikoimalla.	Varmistetaan palveluvalikoiman monipuolisuus hyvällä kehittämisellä ja yhteistyöllä esimerkiksi yritysten ja järjestöjen kanssa		Hyvinvointi-toimiala, Elinvoima-toimiala soveltuvin osin, yhteistyö esimerkiksi oppilaitosten kanssa	Jatkuvaa
Kehitetään ennakkoivia ja toimintakykyä tukevia palveluita yksinäisyyden ehkäisemiseksi ja toimintakyvyn tukemiseksi.	Hyvinvointikyselyt kohorteille Ennakollisten hyvinvointikartoitusten käynnistäminen, pilotoinnit		Hyvinvointi-toimiala yhteistyössä eri toimijoiden kanssa	Uudistus kevät 2019 Pilottihanke 2019
Huomioidaan tasapuolisesti ja kustannustehokkaasti eri alueiden palvelurakenteen kehittäminen	Sote -palveluiden ja palvelurakenteen vaihtoehtoiset tuottamistavat Kaupalliset ym. lähipalveluiden turvaaminen eri taajama-alueilla, liikkuvat palvelut mahdollisuutena		Hyvinvointi-toimiala Elinvoima-toimiala	Jatkuvaa Jatkuvaa
Varmistetaan ikääntyneiden ja heidän omaistensa osallisuus palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä	Säännölliset kuntalaiskuulemiset, Vanhusneuvostotyön tukeminen		Toimialat yhdessä	Jatkuvaa